

*Касяненко Яна
(Полтава, Україна)*

ТРАДИЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ВИШИВКИ В СУЧАСНОМУ КОСТЮМІ

Найбільш масовий і улюблений вид народного мистецтва в Україні є вишивка. Вона є складовою частиною народного костюма та активно використовується в сучасному одязі, надаючи йому своєрідності і неповторності.

Одяг для людини є тим об'єктом, в якому він набуває можливості виразити своє особисте художнє уявлення про світ, який оточує його, про мандри та нездійснені фантазії тощо. У народному костюмі об'єднано мистецтво обробки шкіри, плетіння, аплікації та вишивки.

Народний костюм як предмет наукового зацікавлення викликає увагу з боку українських вчених: К. Матейко, К. Стамеров, Г. Стельмахук, Т. Ніколаєва. Значний внесок зроблено українськими вченими у дослідженні локальних особливостей костюма різних етнорегіонів України, його складових та способів декорування: І. Карпинець, М. Костишина, Р. Чугай, Т. Ніколаєва, К. Матейко і О. Полянська, З. Васіна. Вивченню художньої виразності ансамблів українського народного костюма різних етнорегіонів присвячені праці Г. Стельмахук, ці ж питання порушено співавторам Т. Ніколаєвою, Т. Кара-Васильєвою та Г. Щербієм.

Традиційне вбрання кожного народу є одним з найбільш масових видів його художньої творчості. Народний одяг відзначається простотою форм, стрункістю силуету, багатством і різноманітністю прикрас, насиченим колоритом. У ньому яскраво виявляється вміння народних майстрів за допомогою простих, логічних засобів органічно поєднувати практичність і красу [1; 4].

Характерною особливістю народної вишивки є величезна різноманітність технік і поєднання їх (до 10–15 технік одночасно). Назви багатьох технік походять передусім від засобів виконання («вирізування», «виколювання») або від того, який предмет вишивається («рушниковий шов», «переміточний шов»), від назви місцевості («старокиївський шов», «городоцький шов»). Назви багатьох технік свідчать про спостережливість народу, асоціативність його мислення. Назву окремим з них дали зовнішній вигляд шва, схожість з певними речами: «курячий брід», «солов'їні вічка», «гречечка», «зірочка», «овсяночка».

Українська вишивка в наш час є складним та багатограним явищем, яке розвивається в сфері традиційно-побутового, самодіяльного мистецтва та творчості як звичайних любителів так і художників-професіоналів. Найбільш відомими осередками вишивання в Україні є наступні міста: Косів, Клембівка, Полтава, Черкаси, Львів та інші. В цих містах вже створені підприємства художніх промислів, які активно відроджують та розвивають класичні надбання кожного мистецького регіону нашої країни [1].

У далекій давнині основні мотиви вишивки відображали елементи

символіки різних стародавніх культур. Протягом багатьох століть безпосередній конкретний зміст символів на вишивках губився, але традиції їхнього використання не зникли. За мотивами орнаменти вишивок поділяються на три групи: геометричні (абстрактні), рослинні, зооморфні (тваринні).

Геометричні (абстрактні) орнаменти властиві всій слов'янській міфології. Вони дуже прості: кружечки, трикутники, ромби, зигзаги, лінії, хрести (прості і подвійні). Важко судити, який зміст вкладався в ці символи раніше.

Сьогодні на їх основі в народній вишивці широко використовуються такі мотиви, як «баранячі роги», «кучері», «кудрявці», «гребінчики» та ін. В орнаменті вишивок зустрічається мотив «кривульки», або «безконечника», відомого ще з часів трипільської культури, тобто він з'явився значно раніше, ніж славнозвісний грецький меандр. Відомий візерунок «рожи» (зірочки, розетки) являє собою перехід від геометричного до рослинного орнаменту. Іноді він нагадує зображення сонця і сонячних променів.

В основі рослинного орнаменту лежить прагнення принести у вишивку красу природи. Навіть гранично умовні візерунки виникли в результаті спостереження реально існуючих у природі форм. В українській вишивці часто використовуються такі мотиви, як «виноград», «хміль», «дубове листя», «барвінок» та ін. Деякі з них несуть на собі відбиток стародавніх символічних уявлень народу. Так, мотив «барвінок» є символом нев'янучого життя, візерунок «яблучне коло», розділений на чотири сектори, з вишиванням протилежних частин в одному кольорі – символом любові. У сучасній вишивці зустрічається і древній символ «дерево життя», зображений переважно стилізовано у формі листів і гілок.

У вишивках зооморфних (тваринних) орнаментів зображувався: кінь, заєць, риба, жаби; з птахів – півень, сова, голуб, зозуля; з комах – муха, метелик, павук, летючі жуки. У багатьох випадках зооморфні орнаменти є своєрідними, властивими даній вишивальниці, зображеннями, у яких відбивається її індивідуальне бачення візерунка. У подібних орнаментах виступають у різноманітних, часто химерних сплетіннях (однак зі збереженням традиційних вимог до композиції) заячі та вовчі зуби, воляче око, луска коропа, баранячі роги та ін.

Розвиток мистецтва вишивки в останнє десятиліття характерний якісними зрушеннями в процесі осмислення його спадщини.

Іде активний процес розширення потенціалу народних майстрів, поглиблення їхніх індивідуальних пошуків, розширення діапазону застосування творів у громадському інтер'єрі, в сучасному одязі.

Вишивка традиційно тримається на індивідуальній творчості, хоча інтенсивно переходить на перкалі, шовк та інші тканини промислового виробництва, а фабричні різноколірні нитки (заполоч, волічка, гарус тощо) у народних вишивальниць користується зростаючим попитом. Сучасна

українська вишивка є складним та багатогранним явищем, яка постійно розвивається в сфері традиційно-побутового, самодіяльного мистецтва та творчості художників-професіоналів.

На прикладі робіт заслужених майстрів народної творчості України Олександри Великодної з Полтави та Олени Василенко з Решетилівки особливо чітко бачимо досягнення сучасного мистецтва вишивки. Застосування таких прозорих тканин, як маркізет, батист, ниток муліне і шовк кардинально вплинуло на художньо-виразні засоби шитва, надало легкості, вишуканості, більш тонкої, ретельної проробки орнаментальним мотивам, використанню ювелірних технік виконання. Для підсилення оптичних якостей білого кольору майстрині вводять незначну кількість жовтуватих, сірих, голубих ниток, користуються протиставленням холодних і теплих тонів.

Історичний розвиток одягу людини нерозривно тримається разом з модою. Одяг для людини є тим об'єктом, в якому він набуває можливості виразити своє особисте художнє уявлення про світ, який оточує його, про мандри та нездійснені фантазії тощо.

Сучасні художники-модельєри постійно звертаються до кращих зразків народного вбрання. Орнамент, колористика, вишивка, мереживо, конструктивні форми народного одягу знаходять відображення в сучасному мистецтві моделювання костюма, своєрідному й неповторному в кожній країні. І це не просте відображення, повтор минулих форм, його пропорцій і кольорових сполучень, а творча спадковість прогресивних традицій у вбранні з врахуванням сучасного рівня розвитку промисловості, техніки й нового, принципово відмінного від минулого побуту радянського народу [4].

Зараз розширилися географічні межі побутування українських традиційних доповнень до одягу. Майже по всій нашій країні включаються сьогодні в ансамбль одягу узорчасті рукавиці, узороплетені сумки, прикраси з дерева, намисто, браслети, броші, гудзики, пояси, виготовлені українськими майстрами. Зразки українського народного вбрання зберігаються в музеях нашої країни. Над його історією і розвитком працюють науковці та етнографи. Це невичерпне джерело для модельєрів, які з успіхом використовують традиції українського костюма в сучасному одязі.

Багато творчої винахідливості й фантазії вклав у створення одягу український народ. Наприклад, композиція сорочки – то чітко продумана й логічна конструктивно-декоративна система взаємозв'язку площин вишивки, поєднання ажурних швів і вільних частин білого тла, що підкреслює декоративність вишивки. Орнаментувалися, головним чином, рукава, поділ, пазуха, комір. Вишивка в загальній схемі сорочки будується на чергуванні вертикальних і горизонтальних орнаментальних ліній, що створює велику ритмічну різноманітність.

Вишита сорочка. Це той практично єдиний елемент, який і сьогодні

досить актуальний в гардеробі українця. Українська вишиванка є одним з небагатьох національних брендів, відомих у всьому світі. Сорочка – один із найдавніших видів одягу наших предків. Матеріалом для виготовлення сорочок в українців здавна служило конопляне або лляне полотно. Українська сорочка мала безліч локальних варіантів – як у назві («кошуля», «зморшка», «оплич», «підрамник», «призбирка», «рубатка», «сорочина», «хлоп'янка», «чумачка»), так і в конструктивних особливостях регіону.

Покоління 60–70-х активно вітало цей стиль одягу. Можливо сплеск моди на носіння вишиванки у 80-ті роки, вплинула Олімпіада-80, яка була найгучнішим і масштабною подією брежнєвської епохи.

Сучасний одяг – співзвучний з народним одягом у використанні малюнків (клітини, колони, образні ритми й масштаби), гри фактур матеріалів, загальних колористичних рішень [2, с.3]. Хустки, міхові головні убори, черевики, пояса підкреслюють в костюмі сучасні особливості.

Використання у виробництві новітнього швейного і вишивального обладнання, освоєнні нових технологій вишивання, модернізований підхід до моделювання викрійки, покращена якість текстильних матеріалів – все це сприяє зведенню нашої вишиванки на п'єдестал кращого продукту текстильної галузі.

Сьогодні купівля вишиванки це вже не стільки уклін предкам, скільки придбання модного, актуального, зручного та вишуканого бренду.

Сучасна вишивка – це насамперед виробництва підприємств художньої промисловості. Вони існують у Косові, Львові й інших містах, де у співдружності з художниками-професіоналами, яких готує, наприклад, Львівська академія мистецтв, працюють майстри, котрі отримали професійну підготовку у відповідних навчальних закладах.

Таким чином, народне вбрання включає до єдиного художньо-практичного ансамблю мистецтво крою, ткацтво, вишивку, аплікацію, плетіння, обробку шкіри, металу тощо. Багато творчої винахідливості й фантазії вклав у створення одягу український народ. Творчість сучасних майстрів виявляє їх глибокий зв'язок з традиціями народної вишивки, збереження і подальший розвиток її художньо-образної структури. Головне те, що сучасна вишивка зберігає свій духовний світ, поглиблює образну змістовність. Вишивка, як велике надбання нашої культури, органічно відображена в сучасному костюмі.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Антонович Є.А. Декоративно-прикладне мистецтво / Є.А. Антонович, Р.В. Захарчук-Чугай, М.Є. Станкевич. – Львів, 1992.
2. Борецька Є.Я. Технологія виготовлення легкого жіночого та дитячого одягу: Навч. посібник / Є.Я. Борецька, П.М. Малюга. – К.: Вища шк., 1992. – 367с.:іл.
3. Гурська А.С. Мова та графіка українського орнаменту / А.С. Гурська. - К., Альтернатива, 2003 р.

4. Ніколаєва Т. *Український народний одяг* / Т. Ніколаєва. – Київ: Наукова думка, 1988.
5. Титаренко В.П. *Українські народні промисли: естетичні аспекти* / В.П. Титаренко. – Полтава, 2004. – 250 с.
6. Черномордець А.Д. *Вышивка в современном костюме* / А.Д. Черномордець. – К. : Реклама, 1987. – 104с.

Себастьян Ольга
(Полтава, Україна)

ВИШИВКА ЯК ЕДНІСТЬ ЕТНІЧНИХ ОБРИСІВ МАТЕРІАЛЬНИХ КУЛЬТУР РІЗНИХ НАРОДІВ

Вишивка – це унікальне мистецтво народної графіки, вона зберегла і несе в собі багатотисялітню культуру народної декоративної лінії, це орнаментальна скарбниця колективного генія. У ній втілено багатогранність народної вигадки, фантазії – геометризований метод зображення краси землі, природи, сонця, людини.

За період навчання в інституті, роботі в освітніх закладах, авторському ательє, участі в семінарах я ознайомила з різними видами мистецтва та технікою виконання виробів. Особливу увагу надала шиттю та оздобленню одягу, елементами якого є також народні мотиви. Випробувавши та вивчивши різні матеріали, я вирішила зупинитись на впровадженні новаторських ідей в ніби стародавній крій та оздоблення. Це давній та дуже захоплюючий вид декоративно-прикладного мистецтва, котрий оволодів мною з самого початку знайомства з ним.

Дивовижне багатство художньо-емоційних рішень української народної вишивки зумовлено тим, що вона широко виступає в різноманітних варіантах – як прикраса тканин одягово-побутового, інтер'єрно-обрядового призначення. Численні матеріали свідчать, що вишивкою займались не тільки в кожній селянській хаті, а і в міському середовищі.

До візерунків, вишитих матерями, бабусями, прабабусями, дівчата додавали нові мотиви, кольорові гами, і кожна робила це по-своєму. А всі разом вони створювали співзвучні своєму часові складні орнаментальні композиції,

По вишивці можна читати історію світу. Якщо прослідкувати, коли у вишиванках різних народів з'являються ті чи інші символи і як перехрещується символіка, можна сказати, коли ця місцевість була відкрита тим чи іншим народом та коли були війни. Як це не жахливо звучить, війни мають велике значення в розвитку освіти, обміні інформації, переоцінці цінностей т.і. Візьміть не такий далекий приклад з поверненням наших писанок з Германії. Так, наші символи можна знайти у інших народів, а у нас їхні. Взяти Великий Похід Македонського, татар, наших козаків. Що стосується Мексики і Америки, то на цьому континенті перемішані всі культури, бо після відкриття континенту сюди з'їжджалися з усього світу обживати нові землі. На мою думку – саме з в Мексиці